

Kulturutskottet

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2021

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2021 (B 18/2022 rd): Ärendet har lämnats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till grundlagsutskottet. Tidsfrist: 11.1.2023.

Sakkunniga

Utskottet har hört:

- biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- lagstiftningsråd Eerikki Nurmi, undervisnings- och kulturministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Justitieombudsmannens verksamhet inom utbildningssektorn

Under berättelseåret 2021 ökade antalet ärenden som behandlades i riksdagens justitieombudsmans kansli kraftigt. Även coronapandemin påverkade justitieombudsmannens verksamhet på många sätt under 2021. Antalet klagomål som kom in var rekordstort, sammanlagt 7 732. Inom undervisningssektorn lämnades det in 397 klagomål och gjordes 489 avgöranden. Av de behandlade ärendena ledde 12 procent till laglighetsövervakningsåtgärder. På grund av såväl antalet ärenden som förvaltningsområdets samhälleliga omfattning och betydelse var undervisnings- och utbildningsfrågor åter en betydande sektor i justitieombudsmannens laglighetsövervakning.

Utöver rättssäkerhet och god förvaltning har tyngdpunkten i laglighetsövervakningen av undervisningen och utbildningen alltså legat på ställningen och rättigheterna för utsatta barn och ungdomar, barn och ungdomar med funktionsnedsättning och andra barn och ungdomar som behöver stöd. Justitieombudsmannens särskilda uppgift är att inom ramen för sin behörighet skydda, främja och följa upp genomförandet av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Övervakningen av barnets rättigheter har varit en av prioriteringarna i laglighetsövervakningen vid justitieombudsmannens kansli sedan 1998. I den har man fokuserat i synnerhet på att infor-

Utlåtande KuUU 28/2022 rd

mation till barn ska ges på ett barnvänligt sätt. Under berättelseåret avgjordes vid det justitieombudsmannens kansli sammanlagt 835 ärenden som gällde laglighetsövervakning av tillgodoseendet av barnets rättigheter, av vilka 129 gällde småbarnspedagogik och grundläggande utbildning. År 2021 utgjorde undervisningssektorn den näst största förvaltningsområdesspecifika ärendegruppen efter socialvården när det gäller övervakningen av barnets rättigheter.

Justitieombudsmannens kansli har utvecklat inspektionsverksamheten inom undervisningssektorn så att den engagerar barnen genom att höra deras åsikter och erfarenheter. Barnen har under de senaste åren själva lämnat in fler klagomål till justitieombudsmannen än tidigare, även om antalet sådana klagomål inom undervisningssektorn har varit litet. Det kan delvis förklaras med att barn och unga inte känner till sina rättigheter, de rättsmedel som står till buds och möjligheten att anföra klagomål.

Utskottet välkomnar justitieombudsmannens kanslis sätt att ta hänsyn till barnens synpunkter när det övervakar och främjar tillgodoseendet av barnets rättigheter. Utskottet instämmer i det som sägs i ett sakkunnigyttrande, och betonar att rådgivningen och informationen om de rättsmedel som barn och unga har till sitt förfogande bör utvecklas så att informationen når barn och unga så omfattande som möjligt. I kommunikationen och rådgivningen ska man också ta hänsyn till behoven hos de barn och unga som är i svagare ställning och som kommer från olika bakgrund.

I ett sakkunnigyttrande påpekas att det i samband med justitieombudsmannens verksamhet upprepade gånger upptäcks brister och oklarheter i undervisningsväsendets förvaltningsförfarande och beslutsfattande i samband med ordnande av särskilt stöd och särskilda undervisningsarrangemang. En sakkunnig har också uttryckt oro över att elevernas och studerandenas välbefinnande inte tryggas tillräckligt väl.

Utskottet instämmer i sakkunnigyttrandet och betonar att det med tanke på tillsynen över att elevernas rättigheter tillgodoses och ett jämlikt genomförande av undervisningen är viktigt att se till att lagstiftningen om den grundläggande utbildningen är tydlig och exakt, också i fråga om förvaltningsförfarandet. Utskottet hänvisar till det som konstaterades i samband med behandlingen av den utbildningspolitiska redogörelsen (KuUB 19/2021 rd — SRR 1/2021 rd) och lagförslaget om en reform av social- och hälsovården (KuUU 5/2021 rd — RP 241/2020 rd) och påpekar att det fortfarande finns många brister i ordnandet av stödet för elevernas och studerandenas lärande och välbefinnande. Det krävs målmedvetna åtgärder och tillräckliga resurser för att åtgärda bristerna.

På grund av det stora antalet ärenden inom justitieombudsmannens laglighetsövervakning är behandlingstiderna i ärenden som undersöks fullt ut ganska långa för närvarande och verksamheten fokuserar på behandlingen av klagomål som anförts av vårdnadshavare och barn. Liksom under tidigare år har man strävat efter förlikning och en snabb utredning av ärendet. Utskottet upprepar vad det sagt tidigare (KuUU 2/2019 rd och KuUU 2/2021 rd) och anser att konceptet där man strävar efter förlikning är mycket bra.

Utskottet betonar att ur barnets och den ungas perspektiv är ingripande i tillräckligt god tid och effektiv övervakning en nödvändig del av rättsskyddet. För att justitieombudsmannen ska lyckas i denna övervakningsuppgift måste den få tillräcklig finansiering för skötseln av sina uppgifter.

Utlåtande KuUU 28/2022 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att grundlagsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 15.11.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Marko Asell sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Ari Koponen saf
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sofia Vikman saml
ersättare Sari Multala saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.